

Совгіра С.В., Гончаренко Г.Є.

ПРИРОДООХОРОННИЙ ЗМІСТ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Проблеми стану довкілля, його погіршення, необхідність активізації діяльності щодо зниження антропогенного навантаження на природне середовище сьогодні є актуальними та обговорюваними на різних щаблях.

На сучасному етапі розвитку трансформаційних процесів в освіті та екологічних проблем в Україні вищі навчальні заклади є для студентів тим місцем, де вони навчаються неупереджено аналізувати екологічні явища та процеси, які існують у реальному житті, а також причини, що породжують ці явища. Іншими словами, предметом екологічної підготовки студентів виступають реальні екологічні проблеми, а також критерії, у відповідності з якими майбутній фахівець виробляє їх оцінку та осмислення.

Професійна екологічна підготовка включає три групи спеціальностей: перша пов'язана безпосередньо із вивченням природи і розробленням її ресурсів, друга група включає спеціальності, пов'язані з виробництвами, потенційно-шкідливими для навколишнього середовища, до третьої групи віднесено спеціальності, випускники яких отримують загальні науково-технічні знання з охорони природи з метою їх поширення і виховання в інших членів суспільства любові, розумного і бережливого відношення до природи.

Система екологічної підготовки студентів у різних навчальних закладах на сьогодні не є єдиною. Тому в навчальних планах передбачено вивчення різних дисциплін як екологічного змісту так і природоохоронного.

Згідно з навчальним планом Сумського державного університету студентами вивчається дисципліна «Процеси та апарати природоохоронних технологій», Київського політехнічного інституту – «Природоохоронні технології». У Рівненському державному аграрному коледжі читається дисципліна «Природоохоронні заходи». У Донецькому державному

університеті управління ядром блоку фундаментальних професійно орієнтованих дисциплін є курс «Менеджмент природоохоронної діяльності». У Уманському державному педагогічному університеті викладаються обов'язкові екологічні дисципліни з природоохоронним змістом: «Охорона природи», «Технологія та організація природоохоронних робіт».

Як бачимо у навчальних закладах відбувається пошук напрямів і способів вирішення екологічних проблем, шляхів гармонізації відносин суспільства, людини й природи. Стає очевидним, що одним із підходів до розв'язання цієї проблеми є активізація природоохоронної діяльності.

Поняття «природоохоронна діяльність» розглядається нами у різних аспектах:

1) як органічна складова екологічної культури людини та суспільства і характеризує сферу їх взаємодії з природою;

2) як діяльнісна складова, що передбачає активні дії, спрямовані на покращення характеристик компонентів природного середовища, в тому числі відновлення їх якісних властивостей;

3) як якісна характеристика формування рис особистості, що передбачає наявність у людини відповідних знань і переконань, підпорядкування практичної діяльності вимогам раціонального природокористування.

Досліджуючи зміст природоохоронної діяльності, ми виходили із того, що природоохоронна діяльність – це цілеспрямована діяльність людини й суспільства, направлена на формування тих якостей особистості, які необхідні для гармонійних відносин людини, суспільства й природи, що здійснюється з використанням системи методів, інструментів, важелів впливу з метою збереження якості навколишнього природного середовища та забезпечення сталого розвитку.

Аналіз наукових праць філософів, екологів, педагогів, економістів привів до логічного узагальнення: природоохоронна діяльність включає екологічний, соціально-економічний, організаційний та технологічний компоненти.

Зміст екологічного компоненту природоохоронної діяльності зводиться до того, що результат природоохоронної діяльності характеризується зменшенням негативного впливу на довкілля та покращенням стану навколишнього природного середовища; змістом соціально-економічного є задоволення матеріальних та інших потреб людства у поєднанні із раціональним використанням природних ресурсів; організаційного компоненту – зменшення негативних наслідків господарської діяльності для довкілля засобами організації та проведення активних природоохоронних дій; технологічного – впровадженням технологічних аспектів здійснення природоохоронних заходів.

Наведені аргументи дають підстави зробити висновок про те, що природоохоронна діяльність – це справа як особиста так і державна, яка включає: 1) політичну, юридичну і суспільну діяльності, спрямовані на збереження, раціональне використання та відновлення природи; 2) систему організаційних та технологічних заходів природоохоронного напрямку, що забезпечують збереження і відновлення природних ресурсів; 3) проектування виробничої діяльності, спрямованої на найбільш раціональне використання ресурсів.

Отже, можна стверджувати, що природоохоронна діяльність є наслідком природокористування, а система її регулювання поєднує в собі нормативні, організаційні, технологічні, економічні та інші компоненти.

Існує три рівні реалізації природоохоронної діяльності:

– локальний, який є мінімальним рівнем здійснення природоохоронної діяльності окремими підприємствами, установами, організаціями та домогосподарствами;

– територіальний або галузевий є середнім рівнем здійснення природоохоронної діяльності, залежно від її мети та завдань, укрупненими об'єднаннями підприємств, установ, організацій або домогосподарств;

– державний, що характеризує рівень забезпечення функціонування системи природоохоронної діяльності на державному або суспільному щаблі.

Кожен з цих рівнів характеризується зовнішніми та внутрішніми умовами, які можуть змінюватися.

До зовнішніх умов відносяться: сучасний технологічний рівень розвитку виробництва, фоновий рівень забруднення, який є специфічним для кожної території, традиції ведення господарства, політична стабільність, соціально-економічні та демографічні показники розвитку суспільства.

Внутрішні умови реалізації природоохоронної діяльності є показниками успішності або неефективності природоохоронних заходів, тому необхідно, щоб вони були вимірюваними завдяки набору параметрів, до основних з яких відносяться: показники забруднення довкілля та їх динаміка, показники модернізації і технологічного оновлення виробництва, рівень переробки, утилізації та використання відходів, виконання міжнародних угод, конвенцій, протоколів, стурбованість суспільства, що є одним з найбільш важливих показників.

Природно, що система підходів до здійснення природоохоронної діяльності потребує нових методів, що задовольнятимуть сучасні вимоги.

Універсальних методів захисту навколишнього середовища, які радикально вирішують проблему боротьби з забрудненнями, поки що не існує, і тільки поєднання декількох, раціонально підібраних і науково обґрунтованих заходів в кожному конкретному випадку може привести до бажаних ефективних результатів охорони природного середовища.

Для захисту від антропогенних забруднень застосовують такі методи:

- технологічні, що характеризуються безпосереднім впливом на технологічні процеси, які є джерелами забруднення, тобто активне втручання в технологію;

- організаційно-технічні забезпечують зменшення концентрацій і рівня забруднень на шляху їх розповсюдження в біосфері, тобто невтручання в технологію, а тільки боротьба з вже утвореними внаслідок технологічного процесу забрудненнями шляхом використання технічних засобів захисту і проведення організаційно-планувальних заходів;

– організаційно-педагогічні – це здійснення активних природоохоронних дій учнівською та студентською молоддю.

При використанні технологічних методів проблема ліквідації забруднень вирішується радикально, але їх розробка і впровадження зв'язані з трудомісткими і дорогими заходами, а саме: реконструкцією підприємств і зміною існуючої технології; значними капітальними витратами.

Організаційно-технічні методи, застосування яких не зв'язано з безпосереднім впливом на джерело забруднення застосовують для захисту навколишнього середовища такими шляхами: розосередження джерел забруднення; локалізація джерел забруднення за рахунок ізоляції, герметизації, екранування, а також захоронення відходів, що дозволяє обмежити розповсюдження забруднювачів в біосфері тощо.

Організаційно-педагогічні методи доповнюють запропоновані вище методи. Їх ефективність пов'язана із можливістю впливу на вирішення екологічних проблем засобами конкретної природоохоронної роботи на регіональному рівні.

У рамках розглянутих методів природоохоронна діяльність повинна розглядатися з позицій еволюційного розвитку та зміни навколишнього природного середовища. Основоположною тезою природоохоронної діяльності є той факт, що будь-які закономірності розвитку, показники екологічного стану довкілля відображають ситуацію на момент проведення цієї роботи і є результатом антропогенного впливу протягом тривалого часу. Тому ефективність природоохоронної роботи залежить від взаємозв'язків у системі «людина – природа – суспільство» та від завдань, що потребують розв'язання як на рівні підприємств, організацій так і на рівні екологічної освіти молоді.

Список використаних джерел:

1. Совгіра С.В. Педагогічний аспект природоохоронної діяльності / С.В. Совгіра, Г.Є. Гончаренко, С.О. Люленко, А.Г. Клімчук // Теорія і практика сучасного природознавства : зб. наук. праць за матер. V всеукр.

наук.-практ. конф., (Херсон, 24–25 листопада 2011 р.) / Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Херс. держ. ун-т [та ін.]. – Херсон : ПП Вишемирський В.С., 2011. – С. 250–251.

2. Совгіра С.В. Методологія природоохоронної діяльності / С.В. Совгіра // Вісник Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького. Черкаси, 2011 – № 196. – Ч. II. – С. 158–161. – (Серія : Педагогічні науки).